

Landskap: *Fjäntland*Upptecknat av: *sign. N. P. n.*

Härad:

Adress:

Socken:

Berättat av:

Uppteckningsår: *inklämnad 1943*

Född år i

"*Trollgubben*" (en trollkunnig bonde) s. 1-2.
Trolls fram vatten i brun. s. 1.
Lappgubbens renar föll döda ner (hämnd.) s. 1.
Trollskott. s. 1.
"Erik söat" - trollkunnig. s. 2.
Den onde. s. 2.

Skriv endast på denna sida!

När jag härnadsagen hörde i radio om reportageblens resa i Hall-
singlands utkanter och där kommit i kontakt med övertro och historier om
om trollgubbar fördes jag i tankarna tillbaka i tiden en 40-50 år. Hur jag i
min barndom med spänning åhörd hur de gamla med övertygelse talade om de
trollgubbar, som levat i de trakterna - en socken i nordöstra Jämtland.

Det var söndagsftermiddag då Grammen Hemming kom in till vårt.
Åh vad jag tyckte om den gubben, det blev alltid roligt när han kom. Mor var
inte alltid lika glad i hans besök, då hans stall låg så till att han kom
direkt därifrån, och hans stora "vadmalsluddor" voro inte alltid så rena, och
det fick mors fina hängjorde trasmatör viddannas. När han hälsat sade han
med en humoristisk glimt i ögat till far. "Jag stod present, det har aldrig
tiden, och nu har jag tänkt du skulle få en liten present, det har aldrig
blivit av förr." Det var årets kronskattsedel han övertäckte. Sedan de en
stund rådgjort om hur skatterna för varje år blevo högre glad samtalet så
smäningsom in på den vattenbrisk, som var råddande och det stora besväret att
köra hem vattnet från sjön. "Vi skulle varit som trollgubben i nästgård var
på sin tid" tyckte Hemming, "de behövde och behöver aldrig vara utan vatten i
den där, fast nog hade han kunnat trolle dit vattnet innan brunnen blev så
djup". Då kom snu en besökande lag, det var gårdens gamla föderrådsgumma.
"Är det inte som jag säger, att vattnet blev alltrollat" utlät sig Hemming.
"Jo det måste väl jag veta, som tjänste där i gården på den tiden" svarade
gumman. Hon var gammal nu, gumman, men fryntlig och vid full vigör. Nu tycktes
det bli intressant, jag tittade mot fönstren, där mörkret utanför blev allt
svartare och makade mig närmare mor. Nu sutto alla bänkade kring den flammande
brasan och söndagsftermiddagens ro sknkte sej över oss alla, och jag derrade
smått av spänning inför de historier som jag visste nu skulle komma. Den
gamla föderrådsgumma bröt tystnaden på nytt. "Jo det var så att de hade
grävt brunnen på gården, den var djup men gav inget vatten. Men sedan husbonden
trollgubben varit dit med något vatten, som han hade i en tröskål, blev det
klart fint vatten som aldrig tröt. Ja, det var mycket konstigt på den tiden.
Jag minns väl när han blev osams med lapparna. De brukade på vintarna söka
sig till boten för renarna i skogarna neråt landsbyggen. Hennes husbonde
hade då tillhandlat sig några renar, som lapparna skulle sköta. Efter detta
tycktes också lapparna ha vissa fordringar när de kommo flyttandes. De fordra-
de att de skulle bli mottagna som storfrämmande. Det var inte brukligt på
den tiden att använda garflar i vardagsbruk, men i det burgena hemmet fanns
ett mindre antal garflar så det skulle finnas om det skulle råka komma något
herrskafolk till gården. Sådana som förtjänade den benämningen togo all-
tid in i den största gården i byn och då blev det alltid "Nästgårds". Lapp-
far tyckte en gång att han inte blev nog firad vid sitt besök och vid mål-
tiden passade han på att fråga efter garflar att äta med. Garflarna kommo på
bordet och sedan gällde det för värden och hans folk att ha takt och ej låtsas
se när lapparna höll på sticka ögonen ur sej, när de togo köttbitarna med
ringlarna och ändå höll garfeln i samma hand. Ett år blev det osämja om
renarna. Bondens renar ville inte föröka sej under det att lapparna, gingo
bra till. Än var det vargen som rivit, än dog kalvarna som små eller också
var det gallkor och alltid tycktes det gälla renarna som vårdades för bondens
räkning. Det kom till tröta mellan de två "huvudmännen" vilken slutade med
att lappgubben gick ner till sina renar nere på Insjöviken. När bondens dotter
om en stund senare kom ut i ladugården stöp den stora getabocken omkull med
ett skri och var död, några ögonblick senare föll en kviga stendöd ned. När
hon skyndade sig att underrätta fadern dröjde det inte länge förrän renarna
nere i sjövikens föll den ene efter den andre och lappgubben fann för gott
att ta till fötters med sitt följe och renar. Han hade träffat på sin över-
man den gamle lappgubben, som väl i vanliga fall inte var rådd för bönder.
En annan gång var det en lappgumman som kom i gräl med nästgårdsbonden, när
de hade mötts på en väg och hade väl ungefär en halv mil vardera till sina
hem. Nu gällde det att komma fort hem för dem bägge, då de väl skilts, för
att ta hämd på den andre. Även den gången tycks nästgårdsbonden ha haft tur
ty man hittade lappgumman på vägen ej långt från sitt hem skjutten genom ett
öga. Ty nästgårdsbonden visste hur man skjuter troliskskott det var nog något
som många fick erfara. Efter dessa historier skydde lapparna byggen och det
kunde man ju ej föränka dem. Det var ej heller lätt att vara gräms med den
bonden ty han visste att nå sina mål vad det sedan gällde om det så var åker
eller djur. Värst voro olyckorna med djuren för Grammens för den ene stöp
ett ungstö i spiltan utan tecken till sjukdom och då man öppnade kadavret

fann man endast ett litet kuhål i hjärtat fastän huden varit felfri. En annan hittade sitt sto som gick på bete med tungen avskuren. Och det var den gamla ense om att endast ont och onda gärningar lämnade "trollgubben" efter sej. Annat var det med "Erik söat", som också var en som kunde mer än de flesta. Namnet dërrav att han levde och bota sjuke och göra gott, men om en stor sju. Hans förnåga gick ut på att bota sjuke och göra gott, men nog stod även han i förbindelse med "den onde" det var man enig om. Ja, han behövde bara en skvett brännvin att se i så visste han allt om den besökande. Var det någon som hade verk, så var det vanligt att bara "Erik söat" fick veta om det så slutade verken med ens, som när man blåser ut ett ljus. En gång trodde man att en hästgetare /man som vallade hästar/ hade kommit bort. Det var vanligt på den tiden, när alik skörd slogs med 10 och även all gröda bars in på bärrar i ladorna, att hästarna kunde behöva bete lejdes en "götare" att då då inte skulle beta där andra husdjur behöva långt in i storskogen där gemensamt av byns bönder, som fraktade sina hästar då ha vård om samtliga hästar. Getaren bodde i någon timmerkoja. Han skulle då ha vård om samtliga hästar. Med något så när jämna mellanrum kom han dock fram till ~~XXXXXX~~ bygden för att proviantera. Nu hade det dröjt länge sedan han sist varit till byn och det måste ha hänt honom något. De gingo dit och såg en del hästar men ingen getare. Då var det väl bäst att gå till "Erik söat" Han förskräckte att det ej var någon fara med getaren se själv här kunde han säga, och så fick den besökande titta i brännvinet och såg då getaren så tydligt att man kunde urskilja lapparna på hans byxor där han gick omkring bland hästarna. Då voro de ej längre ängsliga för honom och så småningomingo fingo de veta att han nu provianterat i en by åt det motsatta hållet och just varit tvägg på den expeditionen då man sökt honom. Min blivande svärfars fader hade en gång gått den tre mil långa vägen till "Erik söat" för att få råd hur han skulle hitta sina hästar som gingo på bete, och vilka han och husfolket sökt utan resultat i flera dagar. Det blev på söndagsmorgon som han skulle vända tillbaka hem, så han tyckte det skulle bli litet besvärligt att vardagsklädd möta allt kyrkofolket. Men han blev tröstad av "Erik söat" att han kunde vara lugn. En person skulle han möta på en skog vid ett angivet ställe och vad hästarna beträffade skulle dom stå vid stallet före honom. Vår man återvänder hem, en enda person mötte han, och hans hästar stodo väntande vid gränden till stallet när han kom hem. Den enda gång de tyckte det var o-trevligt att erindra sig ~~XXXX~~ "Erik söat" och hans konster, var då en bedrövad far till etsjukt barn hade sökt hans bot. Denne far, som blivit snikling när flickan föddes, var mycket först vid sitt enda barn. Han hade ju kunnat försöka komma den långa vägen till Östersund, men den doktorn skulle se och undersöka den som var sjuk och det var ej lätt att flytta ett sjukt barn så långt vägg, och så var väl inte tron till läkare så stark. Hade inte hans granne dött samma år som han sökt läkare i Östersund och fått medicin. Nog var det många mil även nu att gå, men han sökte ändå "Erik söat" och hade beräknat att gå tillbaka redan följande natt. Men därref blev inget. Erik söat lämnade det beskedet att han först näste dag kunde lämna bot. Som sovplats för den ljusa sommarnatten fick fadern sig anvisat en lada. Han tänkte ej då på att det var en viss lada och somnade. På natten vaknade han i den som låg närmast och lade sej i höet och somnade. "Erik söat", som även av röster och får höra sitt barns sjukdom beskrivas av "Erik söat", som även tillade att barnets far ligger i ladan härnäst till. "Nej", svarade den andra rösten som han trodde tillhöra "den onde" "han ligger i denna lada; Varpå "Erik söat" tillägger "då får han inte komma levande härifrån". "Vi har ingen makt över honom, han har befallt sin själ i Guds hand" svarar "den onde" på morgonen därrefter får vår man besked om vad han skall göra för flickan så hon blir frisk, men ej ett ord nämnes om nattens samtal.

När "Erik söat" dött och skulle fraktas till graven var åter en händelse som de gamla erindrade sej med en rysning. Hästarna som drogo vägen fingo dra allt de orkade och svettades till vitt skum. De som då körde skulle naturligtvis ha gått framför hästarna och tittat genom betslen så skulle nog klarhet ha vunnits över orsaken, men fruktan att se det skilskäpet var större än nyfikenheten. "Erik söat" hade förordnat att den bygging han bebott skulle få ruttna ner och ingen skulle få bo där, så det var därför mucklet fick stå som ett annat spektakel i den eljest granne bondbyn slutade föderådsgrumman sin berättelse. "Nej", säger Hemming och slår sig på båda knäna med handflatorna, "det har blivit sent". Och sedan han lyft på mossan, som han hela tiden haft på huvudet och rivit sig i det gräsprängda håret, som var kammat i sne-bena rakt ner med bra mycket hår framom bronnen och tvärrt avklippt jämns öronsbärbarna